

מקום

שבועות ורטואלי
בבית אבי חי

כולם צריכים מקום

עמית צפירי

בדף הלימוד הזה נטייל בין גישות לגבי תחושת שייכות למקום. כולנו מכירים את התחושה הלא נעימה הזאת, שאנחנו "לא במקום שלנו". מה קורה כשאנו מרגישים שאנחנו לא במקום הנכון? מה קובע? כל טקסט מזמין התייחסות אישית, סיפור, שיתוף ומחשבה. מקווים שתהנו!
הלימוד הוא כשעה ורבע אך כמובן אפשר להאריך או לקצר בהתאם לצורך.
*לאורך הלימוד ישנם טיפים להנחיה בקבוצה.

טיפים להנחיה בקבוצה

כדאי להתחיל את הלימוד עם שיתוף בשאלה ראשונית הקשורה במקום, ובתחושות שלנו כלפיו (בסבב או ספיד דייטינג). שאלות אפשריות: האם הלכת פעם לאיבוד? מקום שאהבת להיות בו בילדות שלך, חפץ שמזכיר לך את הבית שלך, דמות שמזכירה לך מקום אהוב. מקום שאת או אתה מתגעגעים אליו.

זמן מומלץ - 10 דקות.

1 ← קורה שאדם נולד לתוך ארץ זרה

"קורה שאדם נולד לתוך ארץ זרה. שלמרות שיש לו אב ואם, אחים ואחיות, שפה ותרבות - הוא בעצם ממקום אחר, והוא לא יודע את זה. הוא כואב כל חייו, עד שהוא מבין, ומתחיל את המסע חזרה אל ארץ מולדתו, שמעולם לא היה בה ואף אחד לא יכול להבטיח לו שהיא אכן קיימת. אדם כזה נולד לתוך גיהנום, ובהתחלה הוא אינו יודע שזה הגיהנום. הוא ממשיך לחיות את חייו וליפול שוש ושוב, ורק אחרי זמן ארוך משהו קורה: איזה רגע של חסד, שבו הוא זוכה לראות, ולו לרגע מהיר ובהיר, את המקום שלו. פיסת גלויה קרועה מן המקום שלו, נאמר או מישהו משם שחולף על פניו ומחייך - רגע שמשנה את חייו, משום שבבת אחת הוא מבין שאכן יש מקום כזה. שהוא לא חולם. שיש חיים טובים מאלה שהוא חי עכשיו. וגם, כמובן, באותו הרגע הוא גם מבין שהוא חי בגיהנום."

(עוזי וייל, מתוך הפתיחה ל"ריימונד קארבר, שירים", תרגום: עוזי וייל, מודן, 1997)

2 ← "הגיהנום הוא הזולת" (ז'אן-פול סארטר)

"לשיטתו של סארטר, עם בואו לעולם האדם "נידון לחירות", ובתור שכזה נגזר עליו לצאת לדרך ארוכה, שבסופה "יבחר לו את חייו" לפי ראות עיניו. [...] אחת הסכנות עליהן הוא מצביע סארטר טמונה דווקא במושג הזולת. על פי תפישת עולמו, הזולת הוא זה המאיים לקחת מן האדם את חירותו ואת ישותו האוטנטית. סארטר אינו מפנה אצבע מאשימה כלפי הזולת, אלא טוען שעצם קיומו של הזולת בחייו של האדם, ועצם יחסיו של האדם עם הזולת, מציבים אתגר של ממש בפני האוטנטיות שלו. [...] הנטייה שלנו להתבונן על עצמנו ועל חיינו באמצעות מושגים ותפישות של אחרים עלולה להסיט אותנו מהאוטנטיות שלנו, ובכך לשלול את חירותנו."

(בן אברהמי, "הזולת: גיהנום או גן עדן?" אתר דעת פרת, 2015)

3 ← במדבר יג, לג

"וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִלִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִלִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם."

(במדבר יג, לג)

- ← מה הקשר בין הזולת, או אנשים, ובין "מקום" בטקסטים הללו?
- ← האם הרגשתם לא "במקום" בקבוצות מסוימות? מה לדעתכם היה הבסיס לתחושה?
- ← סארטר טוען שאנחנו מאבדים את החירות כשאנחנו רואים את עצמנו דרך העיניים של מישהו אחר. כיצד הדרך שבה אנו רואים את עצמנו משפיעה על איך שאנשים אחרים רואים אותנו?
- ← שאלו את השאלה הקודמת גם בראי הפסוק מתוך במדבר יג.

טיפים להנחיה בקבוצה

← אחרי כל טקסט – ולפני שצוללים לשאלות של מחשבה והפנמה – כדאי לוודא שהטקסט מובן, אפשר לבקש מאחד המשתתפים להסביר, או להוסיף בעצמכם שאלות של הבנה לקבוצה.

← אפשר גם להוסיף כנושא לדיון את נקודת המבט שלנו כישראלים על התחושה של "ארץ זרה". האם נקודה זו שונה מזו של עמים אחרים? האם ההיסטוריה הנוודדת שלנו גורמת לנו לתחושות אחרות ביחס למקום?

זמן מומלץ ללימוד הקטעים ודיון: 20 דקות

4 ← רבקה נאמן

"וְשֵׁם רְאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנַק מִן הַנְּפִלִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם". (במדבר יג, לג). "הפסוק דחוס בביטויים הקשורים לראייה – ראינו, ונהי בעינינו, והיינו בעיניהם [...] המרגלים מקדימים את תיאור תפיסתם בעיני עצמם לתפיסת הענקים אותם – "וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כְּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם". קשה להימנע כאן מהסקה של קשר סיבתי: היינו קטנים בעיני עצמנו ולכן היינו קטנים בעיניהם. בדברים אלה יש ביטוי להערכה עצמית נמוכה ולהשפעתה על תפיסת האחרים אותנו. כשאנחנו מרגישים חסרי ערך גם האחרים מורידים בערכנו.

סיבה אפשרית להערכה העצמית הנמוכה של בני ישראל היא העבודות שאפיינה את חייהם הקודמים. חיים שבהם אין לאדם יכולת השפעה על מה שקורה לו, גורמים לדימוי עצמי נמוך ולחוויה של "חוסר אוניס נלמד" מושג שנטבע על ידי הפסיכולוג מרטין זליגמן. כאשר אדם חווה לאורך זמן חוסר קשר בין פעולותיו ובין התוצאות שלהן, הוא נכנס למצב דיכאוני, מפסיק להאמין ביכולתו להשפיע על מה שקורה לו ומפסיק לפעול. הוא אפילו מפסיק לרצות, כפי שקרה לבני ישראל שמראה הפירות המתוקים ותיאור הארץ זבת החלב ודבש לא הצליחו לעורר בהם רצון עז להגיע אליה.

המרגלים המגיעים לארץ כנען אינם מאמינים בעצמם. הם מרגישים קטנים גם ברמה הגופנית וגם ברמה הנפשית מול תושבי הארץ הגדולים והחופשיים, השולטים בארצם ובגורלם. בגלל חוסר אמונתם בעצמם גם אלוהים אינו מאמין בהם, ואינו מאפשר לדור שלהם להגיע לארץ המובטחת.

(רבקה נאמן, "קטנים בעיני עצמם", אתר 929 – תנ"ך ביחד)

← איך מוסברת כאן הראייה של בני ישראל את עצמם? מה דעתכם על כך?

← איך הראייה של בני ישראל את עצמם משפיעה גם על התבוננותם במקום הפיזי (ארץ ישראל) ועל הקשר אליו?

← מה לדעתכם היה יכול לחזק אותם ולגרום להם לראות את עצמם בצורה אחרת?

טיפים להנחיה בקבוצה

אפשר לתת את הטקסט הזה לקריאה בחברותות ואחרי זה לאסוף בקבוצה.

זמן מומלץ: 10 דקות

5 ← ריצ'רד סייקן

| "כולם צריכים מקום. זה לא צריך להיות בתוך מישהו אחר."

(ריצ'רד סייקן)

← ב שמחת הכתיבה / ויסלבה שימבורסקה

לאן רצה האילה הכתובה דרך היער הכתוב?

לשתות ממים כתובים,

שישקפו את פיה הקטן כנר העתקה?

[...]

כאן, שחר על גבי לבן, שולטים חקים אחרים. עמקוץ העין! משה, ככל שארצה,

ירשה לחלקו לנצחים קטנים

מלאים כדורים שעצרו במעופם.

אם אצוה, כלום לא יקרה כאן לעד.

עלה לא יפל שלא מרצוני.

גבעול לא יתכופך תחת נקדת פרסה.

ובכן יש עולם קצה,

כפוף לגורל שלטוני?

זמן שאני קושרת בשלשלאות סימנים?

קיום שטר תמיד למרותי?

שמחת הכתיבה.

היכלת להנצח.

נקמת היד בת התמותה.

(ויסלבה שימבורסקה, "בשבח החלומות", תרגום: רפי וייכרט, קשב לשירה, 2004)

← למה לדעתכם, לפי הציטוט של ריצ'רד סייקן, המקום "לא צריך להיות בתוך מישהו אחר"?

← לפעמים היכולת לשבת לכתוב ולברוא עולמות יכולה לסייע לנו לעשות לעצמנו מקום.

מהו העולם שאותו מתארת שימבורסקה? האם לדעתכם הוא יכול להיות תגובה לעצה של סייקן?

← אילו תנאים אתם צריכים כדי להרגיש טוב במקום?

טיפים להנחיה בקבוצה

← השיר של ויסלבה שימבורסקה מתאר את פעולת הכתיבה ככזו שמעניקה לאדם הכותב יכולת לשלוט בעולם

שהוא בורא. השיר עשוי להיות מעט קשה להבנה, כדאי לכוון את המשתתפים לשים לב לפעולות ולתיאורים

השונים הקשורים בכתיבה שמופיעים בשיר ולנסות לפענח יחד איתם את המשמעות.

← אפשר לנהל דיון בשאלה האם הכתיבה היא פעולה שיכולה לאפשר לנו מקום שהוא רק שלנו? או שגם בה אנחנו

תלויים בגורמים חיצוניים? האם יש עוד פעולות כאלו שעוזרות לנו לעשות מקום משלנו?

זמן מומלץ: 20 דקות

סיכום ←

כשאנחנו מסתכלים על עצמנו דרך עיניים חיצוניות וביקורתיות, לעתים קרובות אנו מייצרים את המראה שאנו מפחדים ממנו. אבל יש פתרון! ברור שכולנו צריכים מקום. המקום הזה אינו חייב להיות תלוי באנשים אחרים, אלא בעיקר ביכולתנו להסתכל על עצמנו באהבה ובחמלה, וליצור את הסביבה שאנחנו צריכים כדי לפרוח בה. ככל שנהיה יותר בנוח "במקום שלנו" ונבין מה אנו מבקשים במקום כזה, כך אחרים סביבנו יוכלו גם הם לפרוח, ואולי יחד ניצור מקום שהוא נעים יותר לכולנו.

טיפים להנחיה בקבוצה

- ← אפשר לבקש מהמשתתפים לשתף בתובנה שהם יוצאים איתה.
- או לשתף עם איזה משפט או אמירה שעלתה בטקסטים הם מזדהים.
- ← כמובן, שימו לב שאתם מביאים גם את הנימה והחווייה האישית שלכם, כמנחים, בסיכום.

זמן מומלץ: 10 דקות